

कार्यशाला गोष्ठीको परिचय

विगत तीन वर्षदेखि इसिमोडले सहभागितात्मक प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन कार्यक्रमद्वारा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनका सवालहरुबारे आवाज उठाउन नयाँ संस्थाहरुको प्रादुर्भावका लागि सहजता प्रदान गरिरहेको छ । यो कार्यक्रमले राष्ट्रिय, क्षेत्रीय थुप्रै स्वायत्त संस्थाहरु जन्माउने पद्धतिलाई सहयोग गरिरहेको छ ।

यी संस्थागत विकासका नवरूपहरुले सहभागितात्मक विकासका सवालहरुलाई उठाउन विभिन्न संस्थाहरु निर्माण गरेर सहजता प्रदान गरिरहेछन्-राष्ट्रिय नेटवर्क संस्था, नेपाल सहभागितात्मक एक्सन नेटवर्क, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, नेपाल, मध्यस्थता समूह-प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा उठेका मतभेदलाई समाधान गर्न समर्पित नेटवर्क, नवरचना-गैर-सरकारी समुदाय आधारित नेटवर्क हिमाञ्चल प्रदेश, भारत । यो भन्दा थप दुइटा क्षेत्रीय नेटवर्कले आकार ग्रहण गर्न लागिरहेछन् जस्तै (HIFCOM), दि हिन्दू कुश-हिमालयन फोरम फर फोरेस्ट कन्जरभेसन एण्ड म्यानेजमेन्ट यसलाई भूटान, भारत र नेपालका प्रमुख वन पेशावारहरुले बनाएका छन् र अर्को (HIMAWANTI), दि ग्रासरुट्स् ओमन्स नेचुरल रिसोर्स म्यानेजमेन्ट नेटवर्क-यसमा नेपाल, भारत र पाकिस्तानका महिलाहरु संलग्न छन् ।

आज केही संस्थाहरु स्वाधिन छन्-आर्थिक सहयोग पाइरहेछन् अनि धेरै संस्थाहरुबाट सदस्यता शुल्क पनि प्राप्त गरिरहेछन् भने केही संस्थाहरुले चाहिं अझै पनि इसिमोडबाट आर्थिक र बौद्धिक सहयोग प्राप्त गरिरहेकै छन् । यी संस्थाहरुको गाँठी कुरो हो, सामुदायिक वन अभ्यासलाई उपयुक्त किसिमले अघि बढाउने नीतिका लागि कानूनी

तरिकाले वकालत गर्नु । यी संस्थाहरूले फराकिलो सभा आयोजनाको क्षमता पनि प्रदर्शन गरेका छन् – जहाँ जीवनका विशेषताहरूलाई असर पार्ने नीतिहरूबारे छलफल गर्न सकिन्दू, विभिन्न सवालहरूबारे छलफललाई प्रोत्साहित गर्न सकिन्दू र विकासका मध्यस्थिताहरूका लागि नागरिक समाजको सहभागितालाई सबल बनाउन सकिन्दू । तिनीहरूको मुख्य योगदानहरू मध्ये एउटा हो सरोकारसमूहहरूसंग छलफलमा आधारित भएको सुसूचित हुने अधिकार भएको, पारदर्शिता भएको, उत्तरदायित्व भएको सबभन्दा राम्रो किसिमको सुशासनको अभ्यास गर्नु हो ।

विगतका तीन वर्षहरूमा सिकिएको एउटा महत्वपूर्ण पाठ हो – सुशासन, विकेन्द्रीकरण र प्रजातान्त्रिकरणका सवालहरूदेखि अलगग रहेर वन स्रोतहरूको दीगो व्यवस्थापन गर्न सकिदैन । समुदाय आधारित प्राकृतिक स्रोतहरूमा जोड दिने कुरा बढिरहेछ र गाउँ-स्तरका अनौपचारिक संस्थाहरूले वन स्रोतको व्यवस्था गर्न आफ्नो क्षमता प्रदर्शन गरिरहेछन् । आजभोलि निर्वाचित गाउँ र जिल्ला तहका संस्थाहरूको व्यस्तता बढिरहेको छ । यो प्रवृत्तिले विकेन्द्रीकरण, शक्तिहरूको हस्तान्तरण र निर्वाचित संस्थाहरूको उत्तरदायित्वमा आधारित नयाँ ऐन कानून नीति र नियमहरू निर्माण गर्न जीवन्तताको काम गरिरहेछ ।

हिजोआजका प्रवृत्तिहरूले हिन्दू कुश-हिमालयहरूमा सहभागितात्मक विकासका लागि विकेन्द्रीकरणको बढावालाई पूर्वशर्तको रूपमा लिने कुरालाई अगाडि बढाइरहेछन् । सहभागितात्मक विकासको सोचाई आत्म-निर्भर, आत्म-पर्याप्त विकास मध्यस्थिताहरूमा आधारित छ, जसले निर्वाचित अनि औपचारिक अथवा अनौपचारिक नागरिक संस्थाहरूद्वारा जनताका आवश्यकता र चाहनाहरूलाई जीवन्तता प्रदान गर्ने उपयुक्त अवसरहरू प्रदान गर्दछन् ।

विकेन्द्रीकरणको पद्धति र नागरिक संस्थाहरूको प्रकृतिकरण सुशासनका उपयुक्त स्वरूपहरू हुन् । पर्वतीय वैशिष्ट्यमा तिनीहरूले विशेष किसिमको आयाम प्राप्त गरेका छन् । विकेन्द्रीकरण, शक्तिको प्रतिनिधित्व, भूमिकाहरू, उत्तरदायित्वहरू दीगो पर्वतीय विकासका लागि प्रभावकारी रणनीतिहरूका रूपमा परिचित छन् । यी कुराहरूले पर्वतीय क्षेत्रहरूका वातावरणीय, सामाजिक र सांस्कृतिक वैविध्यलाई आदर गर्ने पद्धतिको पृष्ठपोषण गर्दछन् । यी कुराहरूले स्थानीय समुदायहरूलाई निर्णय गर्न, योजना बनाउन, बजेट निर्माण गर्न, विकास कार्यक्रमहरूलाई निर्देशित गर्नका लागि भूमिकाहरू थपी दिन्दछन् ।

स्थानीय निर्वाचित संस्थाहरूले आर्थिक विकास सुलद्याउने अवसरहरूका लागि अनि पर्वतीय क्षेत्रहरूमा एकीकृत प्राकृतिक स्रोतहरूलाई राम्रो किसिमले सुव्यवस्थित गर्नका लागि चाहिने आवश्यकता अनुसारको गरिबी निवारणका लागि नयाँ चुनौतिहरूको

सामना गर्दैन् । यो स्पष्ट छ-तिनीहरुको नयाँ भूमिका, तिनीहरुको अनुभव, ज्ञान र स्थानीय समुदायहरूसंगको संलग्नताले माफिन्छ ।

कार्यशाला गोष्ठीका उद्देश्यहरू

कार्यशाला गोष्ठीमा तलका उद्देश्यहरू तर्जुमा गरिएका थिए

- स्थानीय, निर्वाचित संस्थाहरुका, सामुदायिक वन संस्थाहरुका, नेटवर्कहरुका प्रतिनिधिहरूलाई सामुदायिक वनमा संकेन्द्रित रहेर प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनमा आफ्ना प्रशंसापूर्ण भूमिकाहरू अघि बढाउन सभा-समारोह प्रदान गर्नु
- विकेन्द्रीकरण कानून, वन कानून र तिनका अभ्यासहरूसंग सम्बन्धित नीति, नियम र तरिकाहरूमा समझदारीको विकास गर्नु
- सामुदायिक वन व्यवस्थापनसंगको विकेन्द्रीकरणको पद्धति र सुसम्बन्धको समझदारी-लाई विकास गर्नु
- स्थानीय, निर्वाचित संस्थाहरू र समुदाय-आधारित औपचारिक अथवा अनौपचारिक संस्थाहरुबीचको सु-सम्बन्धको महत्वलाई चिनाउनु
- स्थानीय, निर्वाचित संस्थाहरू र समुदाय-आधारित संस्थाहरुबीचको हालको र महत्वको मतभेदलाई कम गर्ने तरिका र पद्धतिहरू चिनाउनु
- समानता, पारदर्शिता र उत्तरदायित्वका सिद्धान्तहरूमा आधारित रहेका सामुदायिक वन स्रोत व्यवस्था गर्ने दीगो सुशासन पद्धतिका सबभन्दा राम्रा अभ्यासहरूलाई चिनाउनु

कार्यशाला गोष्ठीका सहभागीहरू

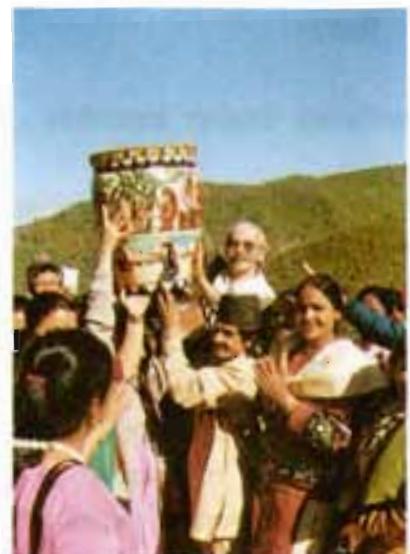
कार्यशाला गोष्ठीका प्रतिनिधिहरू बङ्गलादेश, भारत, नेपाल र पाकिस्तानबाट आएका थिए । कार्यशाला गोष्ठीका उद्देश्यहरू प्राप्त गर्न उनीहरू निम्न प्रकारका सिद्धान्तका आधारमा छानिएका थिए ।

- प्रत्येक देशका गाउँ, जिल्ला तहका स्वसुशासित संस्थाहरू वा त्यही समानका प्रशासनिक इकाइका निर्वाचित प्रतिनिधिहरू
- जिल्ला अथवा राष्ट्रिय सामुदायिक वन नेटवर्कहरू अथवा उपयुक्त संस्थाहरू भाग लिने सबै देशका वातावरण सुहाउँदो योग्य कर्मचारीहरू

५४ जना पुरुष र २५ जना महिला गरी उनान्सी जना प्रतिनिधिहरूले कार्यशाला गोष्ठीमा भाग लिए । महिला प्रतिनिधिलाई विशेष प्रोत्साहित गरिएको थियो । एक जना महिला मात्र आउनुभन्दा दुई जना महिला आउने व्यवस्था गरिएको थियो । महिला सहभागितालाई बाधा नपुगोस् भनेर शिशु स्याहार केन्द्रको व्यवस्था गरिएको थियो ।

कार्यशाला गोष्ठीको परिचयमा बङ्गलादेशका डा. एम.एम
खान आफुनो देशबाट ल्याएको माटो, माटो मिलान
कार्यक्रममा मिसाउदै

हिन्दु कूश-हिमालयका विभिन्न देशहरूबाट आउनु भएका
सहभागीहरूद्वारा इसिमोडका महानिर्देशक श्री इगवर्ट
पेलिङ्गलाई माटोको भाँडो हस्तान्तरण गर्दै